

Don Niko LUKOVIĆ, **Prčanj**, Pomorski muzej Crne Gore Kotor, Kotor, 2010., 267 str.

Godine 1937. bokeljski je svećenik i povjesničar don Niko Luković (1887.–1970.) objavio u Kotoru (izdavač: Narodni univerzitet Boke kotorske) knjigu pod naslovom *Prčanj: historijsko-estetski prikaz*. Riječ je o djelu u kojem se obrađuje povijesni razvoj Prčanja, donose životopisi znamenitih Prčanjana i predstavlja tamošnja kulturna baština. Iako dav-

no napisano i objavljeno, djelo jednog od najvažnijih povjesnika Boke kotorske i njezinih znamenitosti i danas je nezaobilazna literatura i znanstvenicima koji se bave poviješću Prčanja i širem čitateljstvu željom dodatnih saznanja o ovome po mnogo čemu jedinstvenome pomorskom gradiću u Zaljevu svetaca.

Sedamdeset i tri godine nakon izlaženja danas teško dostupne originalne Lukovićeve monografije o Prčanju, pred nama je novo, dijelom prerađeno, dopunjeno, bogato ilustrirano i osuvremenjeno izdanje istoga djela. Izdavač je agilna kotorska ustanova – Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru. Knjiga je posvećena istaknutomu bokeljskom svećeniku i intelektualcu don Branku Sbutegi (1952.–2006.).

Novo izdanje *Prčanja* započinje nadahnutim predgovorom iz pera Antuna Sbutege (11–17) u kojem se govori o tijeku priprema za izdanje ovoga djela, navode poticatelji i suradnici koji su pridonijeli njegovu objavljivanju te ukazuje na ulogu i zasluge don Nika Lukovića u crkvenom, kulturnom i društvenom životu Boke kotorske. Slijedi kratak osvrt na životni put N. Lukovića, koji je napisao mons. Anton Belan (19).

Središnji dio knjige obuhvaća originalni Lukovićev tekst o naselju Prčanj. Za ovo je izdanje tekst u cijelosti lektoriran (Gracijela Čulić) i obogaćen vrsnim ilustracijama Stevana Kordića, koje – uz pripadajuće im potpise – čine posebno vrijedan i oku čitatelja atraktivan dio knjige.

Lukovićev *Prčanj* podijeljen je na tri temeljne cjeline (uz predgovor na str. 25–27). Prva cjelina knjige, naslovljena »Prčanj – historijski prikaz« (29–135), opsežan je pregled temeljnih razvojnih sastavnica iz prčanjske prošlosti. Započinje kratkim topografskim opisom Prčanja, potom slijedi osvrt na starije doba povijesti, da bi potom znatan dio ovoga poglavlja bio usmjeren na 17. i 18. stoljeće – razdoblje kada Prčanj izrasta među vodeća pomorsko-trgovačka naselja Boke, ali i istočne obale Jadrana. Autor se ovdje posebno bavi prinosima Prčanjana mletačkim vojno-pomorskim postignućima, bilježi najvažnije bitke i njihove sudionike (prčanjske ratnike i pomorce), navodi odlikovanja i povlastice koje Prčanj stječe od mletačke vlade za svoj vojni angažman te ukazuje na gospodarski prosperitet gradića i unutarnji ustroj prčanjske općine.

Slijede poglavlja o 19. stoljeću u sklopu kojih se opsežno ukazuje na politička događanja koncem 18. i početkom 19. stoljeća, kada se nad prostorom Boke smjenjuje vlast i prelamaju interesi Austrije, Francuske i Rusije, a sam tijekom Napoleonovih ratova dovest će (pomorska blokada, zapljena brodova i drugo) do privremene stagnacije brodarstva i gospodarske aktivnosti uopće. Posebno je poglavlje Luković posvetio odjecima revolucionarnih gibanja 1848. godine te Narodnoj skupštini održanoj 13. lipnja 1848. u samostanu franjevacu sv. Nikole na Prčanju, na kojoj su se bokeljski prvaci očitovali o pozivu Hrvatskoga sabora za sjedinjenjem s drugim hrvatskim zemljama. U idućim se desetljećima obnavlja prčanjska trgovačka mornarica te je koncem 19. stoljeća Prčanj imao čak 152 broda duge plovidbe. No nastup modernoga doba i pojava parobroda te osobito državno favoriziranje parobrodarskog društva Austrijski Lloyd, negativno su utjecali na brodarstvo Prčanja (kao i većine drugih hrvatskih brogarskih središta toga vremena), čiji će brojni pomorci napuštati samostalno pomorsko poduzetništvo te pristupati u Lloydovu službu. Time će, nakon Mletaka u prethodnim stoljećima, od 19. stoljeća bokeljski kapital sve više biti transferiran u Trst. Slijedi kratak osvrt na Prčanj u Prvome svjetskom ratu te ulazak

Boke u jugoslavensku zajednicu za koju Luković – prema vlastitim političkim opredjeljenjima i promišljanjima – iskazuje nemalu privrženost.

U sklopu prve cjeline knjige obrađuju se, nadalje, obiteljska prezimena na Prčanju te ukazuje na narodne običaje, tradicije i vjerovanja. Za proučavatelje povijesti Prčanja od osobite je važnosti poglavlje »Istaknuti Prčanjani« (98–133) u kojem su sadržani sažeti, ali vrlo informativni životopisi znamenitih Prčanjana na području pomorstva, brodarstva, politike, Crkve i kulture (iz obitelji Đurović, Florio, Lazzari, Luković, Radoničić, Sbutega, Verona i dr.).

Druga cjelina monografije, nazvana »Znamenitosti« (139–197), sadrži podroban opis prčanjskih sakralnih objekata, osobito župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije, grandioznoga arhitektonskog zdanja dovršenog početkom 20. stoljeća. Opisuju se, nadalje, stara župna crkva te crkve sv. Nikole, sv. Ivana Krstitelja, sv. Petra, Gospe od Karmena, sv. Ane i sv. Antuna Padovanskog, ostatci tada već razrušenih crkava, čuvena prčanjska palača Tri sestre i druge palače tamošnjih kapetanskih obitelji te ukazuje na gradivo pohranjeno u prčanjskim arhivima i knjižnicama.

Završna cjelina knjige, opsegom vrlo kratka (199–205), bavi se Prčanjem u Lukovićevo doba. Ovdje se ukratko navode postojeće udruge, službe i ustanove koje djeluju na Prčanju te donose podatci o razvoju turizma. U »Dodatku« (207–226), koji je također činio sastavni dio Lukovićeve izdanja iz 1937. godine, sadržani su razni kronološki i statistički pregledi i popisi (prčanjskih župnika, kapetana, popisi brodova u pojedinim razdobljima, pregled grbova prčanjskih obitelji i drugo).

Novo izdanje knjige sadrži i nekoliko dodatnih poglavlja iz pera drugih autora. U prvoj poglavlju Cjelimir Stanić detaljno razlaže prčanjske toponime (227–236); potom se donosi popis kuća na Prčanju koji je 1802. godine sastavio Antonio Filippini (241–242) te popis kuća koji je 1958. godine sastavio Vinko Đurović (243–261). Na kraju se nalazi kratak sažetak o novom izdanju Lukovićeve *Prčanja*, koji je napisala Gracijela Čulić, te prijevod tog sažetka na engleski i talijanski jezik (263–266).

Monografija don Nika Lukovića bez ikakve je dvojbe prevrijedno i danas vrlo uporabljivo djelo o povijesti Prčanja. Djelo je u svome izvorniku napisano davne 1937. godine i zasigurno u nemaloj mjeri odražava onodobno političko ozračje kojega je – vlastitim opredjeljenjem – sastavnim dijelom bio i sam pisac knjige. Novo izdanje, izrazito luksuzno i opremljeno brojnim fotoprilozima, višestruko je koristan izdavački pothvat Pomorskoga muzeja Crne Gore u Kotoru te je zahvaljujući tome ovo djelo postalo lakše dostupno mnogo širem krugu čitateljstva.

Lovorka Čoralić